

Water en bodem sturend

Position paper waterschap Drents Overijsselse Delta

Versie ter bespreking in Deltabijeenkomst van 19 maart 2024

In dit *position paper* staat wat wij belangrijk vinden in de richting en ontwikkeling van het toekomstig waterbeheer en wat onze rol en positie is in het *ruimtelijk domein*. Het moet onszelf én de buitenwereld in beweging brengen. Van de woorden die cursief geschreven zijn, vindt u een uitleg in de bijlage.

1. Wij zien 'water en bodem sturend' als de basis voor toekomstig waterbeheer

Om het waterbeheer in de toekomst goed te regelen en betaalbaar te houden, kiezen we voor het principe 'water en bodem sturend'. Dat betekent dat de eigenschappen van water en bodem leidend zijn bij *ruimtelijke ontwikkelingen*, de ruimtelijke inrichting en het gebruik van de ruimte. En dat is nodig, want er zijn grenzen aan wat het water- en bodemsysteem aankan en wat techniek kan bereiken, zowel qua kosten als qua effectiviteit.

2. Wij voelen ons verantwoordelijk voor toekomstbestendig waterbeheer

Wij zijn én voelen ons verantwoordelijk voor ons beheergebied waarin iedereen, ook op lange termijn en tegen aanvaardbare kosten, prettig kan wonen, werken en recreëren. We adviseren over water gerelateerde aspecten bij het nemen van beslissingen en verstandig gebruik van water. Wij richten ons op waterbeheer wat ook op lange termijn houdbaar is. Wij werken waar mogelijk niet mee als ruimtelijke ontwikkelingen strijdig zijn met toekomstbestendig waterbeheer. Beslissingen over bebouwing zijn aan provincie en gemeente. Als waterschap hebben wij nu geen wettelijk kader.

3. Wij spannen ons maximaal in om ongewenst afwentelen te voorkomen

Wij gaan voor oplossingen die we direct in gang kunnen zetten zonder *af te wentelen*, dus zonder problemen door te schuiven naar anderen, naar andere gebieden of naar later. Als een keuze nadelen heeft, dus als er toch sprake is van afwentelen, maken wij die duidelijk, leggen we die uit en gaan daarover in gesprek. Als nadelige effecten een belemmering vormen voor een houdbaar en betaalbaar waterbeheer, zullen wij onze medewerking hier niet aan verlenen.

4. Wij kijken vooruit naar het jaar 2100 en houden rekening met ontwikkeling van het klimaat

Het klimaat verandert. De laatste jaren hebben we vaker last van extreme droogte en neerslag. De hoeveelheid water die rivieren gaan afvoeren, zal sterk veranderen. Dat heeft gevolgen voor hoe we in de regio moeten omgaan met water. Wij kijken ver vooruit, tot het jaar 2100. Op basis daarvan bepalen we wat we nu moeten doen om ons waterbeheer goed te regelen én betaalbaar houden voor de toekomst. Wij houden onze watervisie 2030 kritisch tegen het licht.

5. Een goede balans tussen de (on)mogelijkheden van het watersysteem en het gebruik van de ruimte voor wonen, werken, natuur en landbouw is belangrijk

Wij kijken naar het hele stroomgebied om betere oplossingen te vinden. Met een totaalaanpak willen we wonen, werken, bedrijven en natuur in balans brengen met wat het watersysteem aankan. We kiezen voor bescherming van water- en bodemsystemen op de lange termijn. We willen hiervoor samenwerken met partners bij het ontwikkelen van gebieden. Kansen en problemen op het gebied van wonen, landbouw, energie, mobiliteit, defensie en biodiversiteit pakken we samen op. Wij willen dat water en bodem bij die gebiedsontwikkeling sturend zijn.

6. Aanpassing aan het watersysteem als gevolg van klimaatverandering of ruimtelijke ontwikkelingen is voor ons niet langer vanzelfsprekend

We beschermen als vanouds onze objecten in beheer en eigendom, zoals gemalen, dijken en watergangen, en beoordelen of aanpassingen daaraan op de lange termijn passen bij de 'water en bodem sturend'-benadering. We kijken kritisch of normen die ons dwingen het waterbeheer in een

gebied aan te passen aan nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen, belemmerend zijn voor deze benadering. We denken niet vanuit losse ingrepen, want we zien het watersysteem als één geheel. We kijken ver vooruit om genoeg ruimte te houden voor mogelijke uitbreidingen en voor andere benaderingen gebaseerd op veelzijdig gebruik van de ruimte. Ruimtegebruik zelf speelt een sleutelrol.

7. Wij sturen nadrukkelijk op water en bodem sturend bij nieuwe ontwikkelingen

Nieuwe initiatieven moeten toekomstbestendig en betaalbaar zijn. Ze moeten passen bij het water- en bodemsysteem van nu en van de toekomst. Voor lopende ontwikkelingen vinden wij dat zij de belasting van het water- en bodemsysteem zoveel mogelijk beperken, bijvoorbeeld door compenserende of mitigerende maatregelen. Wij willen dat bij nieuwe ontwikkelingen de ruimtelijke planvorming gebaseerd is op basis van 'water en bodem sturend'. Wij kijken naar nieuwe plannen in drie stappen. Heeft een plan negatieve effecten of ongewenste afwenteling?

1. Pas het plan aan.
2. Lukt dat niet, zoek een oplossing binnen het stroomgebied.
3. Lukt dat ook niet, dan past de ontwikkeling niet bij 'water en bodem sturend' en werken wij hier niet aan mee. Vanaf 2026 toetsen wij ruimtelijke initiatieven aan ons beleid.

8. Een klimaatbestendig werkgebied is onze grootste opgave

De steden in ons gebied vertegenwoordigen veel kapitaal waaraan grote belangen verbonden zijn. Ook het landelijk gebied is vol en ingericht. Wij willen de nadelen als gevolg van klimaatverandering in beide gebieden zo veel mogelijk beperken. Beide gebieden zijn kwetsbaar en moeten zich aanpassen. De aanpak van klimaatverandering is kapitaalintensief en vraagt om medewerking van veel partijen. Dit vertellen we provincies en gemeenten - verantwoordelijk voor gebiedsinrichting - en aan bewoners, terreinbeheerders en ondernemers.

9. Wij zijn proactief in het ruimtelijk domein

Al in een vroeg stadium denken we mee en adviseren we over plannen en beleid van overheden, beheerders en initiatiefnemers. We stellen regels op die het goed functioneren van het watersysteem beschermen, ook op de lange termijn. Indirect hebben we invloed op de fysieke leefomgeving via onder meer regionale, landelijke en internationale samenwerkingen, de Unie van Waterschappen en onderzoekstrajecten. Vanwege beperkte tijd en mankracht, richten we ons op initiatieven en gebieden waar energie zit en wij samen met onze partners verschil kunnen maken.

10. Toekomstbestendig waterbeheer is een gezamenlijke opgave

Wij willen bewoners, terreinbeheerders, gemeenten en ondernemers helpen door hen duidelijke informatie te geven. Bijvoorbeeld over welke hoeveelheid water zorgt voor problemen in een gebied. We laten weten wat het waterschap wel of niet kan doen. Wij vinden het bemoedigend dat bewoners, terreinbeheerders en ondernemers samen willen werken aan grote projecten voor een betaalbaar en houdbaar waterbeheer op lange termijn. Denk aan groepen boeren of terreinbeheerders die hun bedrijfsmodel aanpassen om langer water vast te houden of op te slaan en zo verschil maken.

11. Kennis en kennisontwikkeling van het water- en bodemsysteem is hard nodig

Deze kennis ontwikkelen we verder en brengen wij nog nadrukkelijker in bij ruimtelijke processen, zoals NOVEX, PPLG, Omgevingsvisies, IRM en PAGW. Wij blijven onze kennis ontwikkelen, benutten innovatieve technieken en werken samen met anderen om kennisautoriteit water te blijven.

12. Wij staan voor een bestuurscultuur van partnerschap en wederkerigheid

Wij vinden dat in een stroomgebied overheden, bewoners, terreinbeheerders en ondernemers elkaar nodig hebben. En dat al deze partijen kunnen bijdragen aan dat grotere geheel vanuit wederkerigheid en solidariteit. Dat werkt tussen gebieden, zoals bovenstrooms en benedenstrooms, en binnen een gebied met zowel droogte als wateroverlast. Samen met partners willen we werken aan plannen voor de toekomst, waarbij de eigenschappen van water en bodem leidend zijn. Wij willen een verbindende rol spelen vanuit onze rol als kennisautoriteit water.

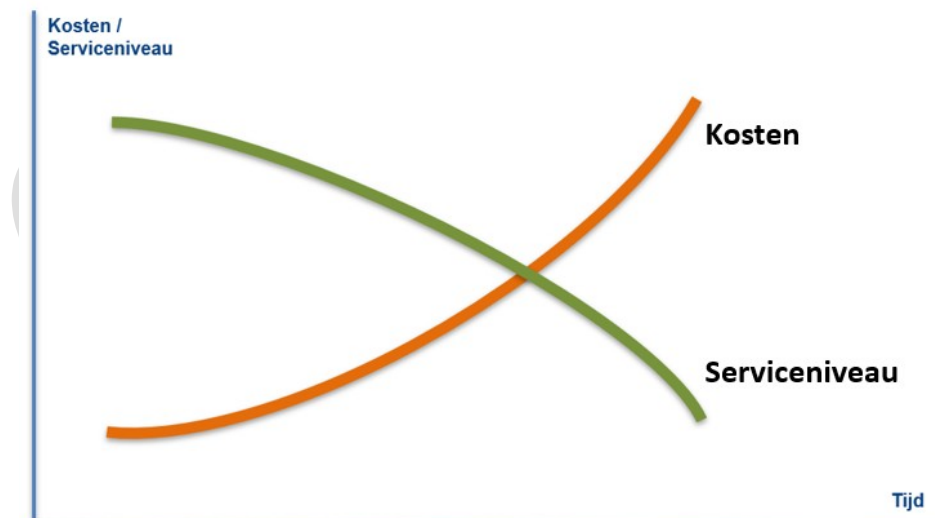
Bijlage 1. Urgentie en *handelingsperspectief*

Urgentie vanuit klimaatverandering

Het plaatje hieronder laat zien dat het klimaat verandert, dat het droger én natter én warmer én minder voorspelbaar wordt. Dat betekent dat de tijd waarin we het water kunnen beheren steeds korter wordt. Ons watersysteem is ingericht op deze gemiddelde beheersituatie. Dat is de situatie waarin we vrij goed tegen aanvaardbare kosten ons waterbeheer kunnen uitvoeren: veilig, voldoende en schoon.

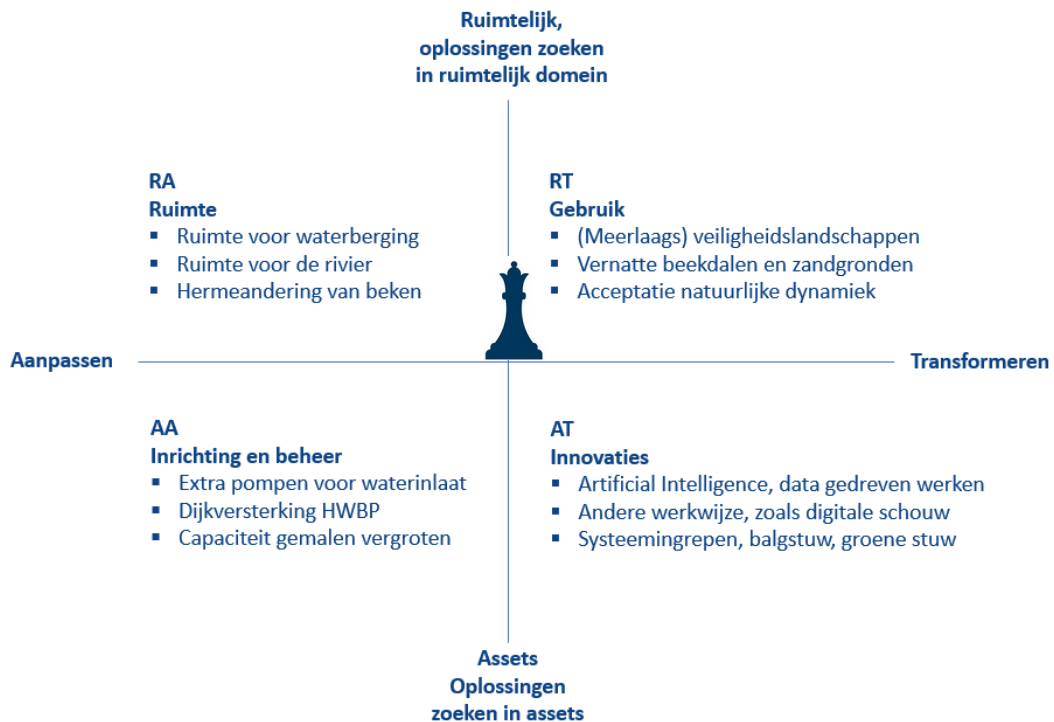

Als we onze gebruikelijke methoden voor waterbeheer niet kunnen inzetten door droogte, natheid of warmte, moeten we alternatieven gebruiken. Bijvoorbeeld extra pompen inzetten in droge omstandigheden of extra maatregelen nemen om wateroverlast te voorkomen, zoals in december 2023. Dat brengt meer kosten met zich mee. Tegelijkertijd wordt het steeds lastiger om het gewenste serviceniveau te realiseren. Wij geloven dat het principe water en bodem sturend de oplossing is om dit patroon te doorbreken.

Richtingen toekomstig waterbeheer

De onderstaande figuur bevat richtingen voor toekomstige keuzes. We werken bij de ontwikkeling van onze inzichten over het waterbeheer van de toekomst en de toepassing van water en bodem sturend vanuit vier kwadranten:

Binnen de kwadranten richten we ons op:

- **AA - Assets en Aanpassen:** klassieke benadering van het waterbeheer, *functies* zijn leidend en wij bedienen die zo goed mogelijk met behulp van de inrichting en het beheer van onze assets.
- **AT - Assets en Transformeren:** we bedienen de functies en zoeken voortdurend naar innovaties en methoden om de prestaties van onze assets te verbeteren.
- **RA - Ruimtelijk domein en Aanpassen:** we zoeken oplossingen in onze assets en in meer ruimte voor het watersysteem.
- **RT - Ruimtelijk domein en Transformeren:** we denken goed na over water bij het maken van plannen voor de inrichting van een gebied. We streven naar een betere balans tussen de functies in en het gebruik van de ruimte en de water- en bodemsystemen.

Bijlage 2. Begrippenlijst

Begrippenlijst	
Afwentelen	Een drukkende last overdragen op iemand anders, een ander gebied of een ander tijdstip. Bijvoorbeeld het afwentelen van water in een bovenstrooms gebied naar een lager gelegen benedenstrooms gebied, wat daar kan leiden tot wateroverlast.
Assets	Objecten en goederen in eigendom of beheer van het waterschap, zoals een watergang, waterbergingsgebied, dijk of gemaal.
Functies	Voorbeelden van functies zijn natuur, landbouw, wonen en bedrijventerreinen. Bepaald gebruik van zo'n functie leidt tot een bepaalde inrichting van de fysieke omgeving, waaronder het watersysteem.
Handelingsperspectief	Informatie over hoe je in een bepaalde situatie kunt handelen.
Klimaat robuust	Ruimtelijke inrichting die de effecten van klimaatverandering kan opvangen.
Mitigerend	Het voorkomen of verminderen van nadelige effecten van een activiteit.
Position paper water en bodem sturend	Document dat inzicht geeft over hoe het waterschap aankijkt tegen de ruimtelijke inrichting op de langere termijn.
Ruimtelijk domein	Breed werkveld waar de fysieke leefomgeving centraal staat.
Ruimtelijke ontwikkeling	Initiatief dat de inrichting van de leefomgeving verandert. Bijvoorbeeld de bouw van een woning of de aanleg van weg.
Transformeren	Omzetten naar een andere vorm. Een fundamentele ingrijpende verandering.
Water en bodem sturend	Ruimtelijke ontwikkelingen optimaal laten aansluiten bij de natuurlijke kenmerken van water- en bodemsystemen (ministerie van I&W, mei 2022)